

Зміст

Вступ	4
Завдання трудового виховання в дитячому садку	5
Види дитячої праці та їхній вплив на розвиток особистості в дошкільному віці	8
Методи і прийоми керування трудовою діяльністю дошкільників	9
Форми трудової діяльності	10
Організація трудової діяльності з дітьми молодшого дошкільного віку (від 3 до 4 років)	13
Методичні рекомендації щодо організації трудої діяльності	13
Орієнтовні циклограми з проведення трудої діяльності	17
Орієнтовні конспекти занять	26
Організація трудової діяльності з дітьми середнього дошкільного віку (від 4 до 5 років)	39
Методичні рекомендації щодо організації трудої діяльності	39
Орієнтовні циклограми трудової діяльності	44
Орієнтовні конспекти занять	53
Організація трудової діяльності з дітьми старшого дошкільного віку (від 5 до 6(7) років)	69
Методичні рекомендації щодо організації трудої діяльності	69
Орієнтовні циклограми з проведення трудої діяльності	76
Орієнтовні конспекти занять	94
Формування інтересу до праці	115
Експерсії, сюжетно-рольові та дидактичні ігри	120
Художнє слово про працю	130
Прислів'я та приказки	130
Вірші	131
Поради батькам	137
Література	142

Вступ

*Праця стає великим вихователем, коли вона
входить у духовне життя наших вихованців, дає
радість дружби і товариства, розвиває допитливість,
народжує хвилюючу радість подолання труднощів,
відкриває все нову і нову красу в навколишній світ.*

В. О. Сухомлинський

Трудове виховання дітей дошкільного віку — це діяльність, що спрямована на розвиток загальних здібностей, формування психологічної готовності, відповідального ставлення до праці та продуктів його виробництва, а також впливає на розумовий та фізичний розвиток дитини. Головна мета трудового виховання дошкільників — це формування особистості дитини через позитивне ставлення до трудової діяльності. Праця формує у дітей пошуково-дослідницькі уміння, розвиває пам'ять, увагу, кмітливість, спостережливість, зосередженість, а також зміцнює фізичні сили і здоров'я дітей.

Проблеми трудового виховання дітей дошкільного віку досить актуальні на сьогодні, оскільки на цьому етапі у дитини відбувається формування особистісних якостей, умінь і прагнення до праці.

Заклад дошкільної освіти для дитини є першою сходинкою на шляху підготовки до майбутнього трудового життя. Саме в цей вік потрібно залучати дітей до посильної праці, враховуючи вікові особливості дошкільнят, комплексно використовуючи виховні та розвивальні можливості різних видів діяльності — навчальної, ігрової, трудової.

З перших днів від народження дитини батьки сподіваються, що вона виросте гармонійною особистістю, успішним спеціалістом, продовжить їхню справу чи реалізує здібності та вміння

у самостійно обраній сфері діяльності. Намагаючись виховати її цілеспрямованою, працелюбною, здатною долати труднощі на шляху до мети, вони покладають сподівання і на досвід дошкільних закладів освіти.

Завданнями дошкільної освіти, окресленими в Законі України «Про освіту», «Дошкільну освіту», передбачено трудове виховання дітей дошкільного віку, починаючи з молодшого віку. Тому в Базовому компоненті дошкільної освіти зазначене одне із завдань — це виховання працею, що є одним із провідних чинників всебічного розвитку дітей дошкільного віку. Слід зазначити, що трудове виховання дітей здійснюють на основі чинної програми, за якою працює заклад дошкільної освіти.

Завдання трудового виховання в дитячому садку

Трудове виховання дітей покликане забезпечити розв'язання таких завдань:

- формувати мотивацію (*потреби, інтерес, почуття обов'язку й відповідальності*), позитивно-емоційного, ціннісного ставлення до праці як до форми буття і способу самореалізації людини;
- формувати систему знань, необхідних для трудової діяльності, вибору професії, соціального, професійного і життєвого самовизначення;
- формувати досвід суспільно корисної виробничої діяльності, вміння використовувати теоретичні знання на практиці, здатність до творчості;
- формувати у дітей позитивні особисті якості, такі як прагнення до праці, стійкий інтерес до праці дорослих, бажання наслідувати їх;
- збагачувати, розширювати уявлення про працю дорослих, її соціальну значущість, різні види праці, їхні особливості та правильне застосування;
- формувати відповідне ставлення до трудових обов'язків, прагнення доводити справу до кінця;
- розвивати трудові навички, їх удосконалення і поступове збільшення змісту трудової діяльності;
- розвивати навички самообслуговування;
- виховувати позитивні взаєностосунки в процесі трудової діяльності між дітьми — вміння працювати в колективі;
- виховувати шанобливе ставлення до праці дорослих і прагнення надати допомогу.

Ці завдання розв'язують у процесі загальноосвітньої підготовки, трудового навчання, різноманітної за змістом і формою трудової діяльності.

Для того щоб праця стала засобом виховання, вона повинна бути змістовною, мати особистісну і суспільно корисну значущість, чітку організацію. Процес праці слід будувати на моральних засадах (*мета, процес, результат*). Моральна сутність її виявляється не лише в бажанні трудитися, діяти творчо, домагатися значущого для себе та інших результату, а також у колективному характері трудової діяльності, що потребує узгодження мети і дій її учасників, взаєморозуміння і допомоги.

Зважаючи на особливості розвитку дітей дошкільного віку, виокремлюють завдання трудового виховання, пов'язані з формуванням і розвитком мотиваційної сфери, навичок трудової діяльності, становленням особистості.

Трудове виховання має забезпечити:

1. Виховання інтересу до праці дорослих, дбайливого ставлення до їхніх результатів, поваги до людини-трудівника

Праця є особливим видом діяльності, спрямованим на створення суспільно значущих результатів. Ознайомлюючись із працею дорослих, дитина бачить трудовий процес, його конкретні результати, пізнає їхню роль у задоволенні потреб людини. Оскільки дитина від природи схильна до наслідування, все цікаве її приваблює, педагог має широкі можливості для спрямування її вільної діяльності, ініціювання певних емоцій, прагнень. Від педагога залежить усвідомлення дітьми того, що праця потребує фізичних і вольових зусиль, уміння, терпіння.

Спируючись на емоції дітей, бажання брати участь у житті та діяльності дорослих, вихователь роз'яснює, що саме працею дорослих створені всі блага, що їх оточують, і наголошує, що сенс праці полягає у створенні необхідних для людини благ і розвитку власне людини (*інтелекту, умінь, сили, цілеспрямованості, волі*). Якщо праця не зорієнтована на конкретний результат, не створює необхідних суспільству, людям цінностей, то вона і не має суспільного значення. Бажано, щоб всі діти пізнавали це не лише зі слів, а й на конкретних життєвих прикладах. Такі старання педагога сприяють формуванню позитивного ставлення дитини до праці дорослих, людини-працівника, майстра своєї справи, розумінню суспільно значущих мотивів праці, усвідомленому залученню до трудової діяльності.

2. Формування навичок трудової діяльності

Уже в дошкільному віці діти намагаються наслідувати працю дорослих. Слід допомогти їм усвідомлювати, що процес має певну

послідовність операцій, потребує відповідних старань і вмінь. З часом діти починають розуміти, що перед тим, як братися до праці, потрібно знати її мету, уявити її процес і результат, дібрати необхідні засоби (*речі, комплекс речей, якими людина діє на предметі праці*) і предмети праці (*сировина, матеріали тощо*), здійснювати цілеспрямовані трудові дії, взаємодіяти з іншими людьми.

Спершу діти мають опанувати прості трудові уміння (*розстібати і застібати гудзики, розставляти хлібниці на столи, поливати рослини*), а згодом — цілісні трудові процеси (*накрити стіл до сніданку чи обіду, випрасувати білизну ляльки, прибрати в куточку природи тощо*). Опанування трудових навичок розширює можливості дітей щодо участі у простих трудових процесах удома, дошкільному закладі освіти, виховує самостійність, ініціативу, упевненість у своїх силах.

Постійна участь у різних видах праці формує вміння і звичку працювати регулярно, долати труднощі, виховує організованість, самостійність, вольові якості особистості.

Організуючи трудову діяльність дітей дошкільного віку, педагог має бути особливо уважним до їхніх індивідуальних особливостей, сприяти виробленню індивідуального стилю трудової діяльності, оволодінню своєрідним прийомом роботи. Це забезпечить максимальне використання цінних особливостей характерів дітей, їхнє ставлення до праці, компенсує те, що перешкоджає успіху в роботі.

3. Виховання особистості дитини у процесі її трудової діяльності

Ця група завдань передбачає виховання відповідальності, самостійності, цілеспрямованості, ініціативи й витримки. Без них неможливе формування основ працелюбства (*звички до трудових зусиль, готовності брати участь у трудовій діяльності, вміння доводити розпочату справу до завершення*). Педагоги, батьки мають звертати увагу, що організм, психіка дошкільників швидко втомлюються від одноманітної, складної роботи, та регулювати обсяг і тривалість конкретних робіт, чергуючи елементи статичного й динамічного навантаження. Оптимізація трудових зусиль дітей вбереже їх від розчарувань, непомірної втоми, ставши важливою передумовою їхнього позитивного ставлення до праці.

Розвиток особистості дитини обумовлений такими особливостями праці:

— результативність, що сприяє вихованню цілеспрямованості, звички доводити почату справу до кінця, адже планування майбутнього результату, необхідність виконання запланованого, можливість використання результату спонукають дитину серйозно ставитися до роботи;

— творчий характер, що розвиває налаштованість дитини на пошук, удосконалення своєї праці і себе у праці; немає нетворчої трудової діяльності, оскільки за будь-яких обставин дитина має змогу зробити щось по-новому, не так, як завжди, знайти нові форми взаємодії з однолітками.

Будучи спрямованим на особистісний розвиток, трудове виховання дітей дошкільного віку пов'язане з їхнім фізичним, моральним, розумовим вихованням.

Конкретні його завдання, форми організації трудової діяльності дітей зумовлені як виховними можливостями праці, так і віковими особливостями дошкільнят.

Види дитячої праці та їхній вплив на розвиток особистості в дошкільному віці

Трудова діяльність дітей дошкільного віку

- самообслуговування
- ручна (художня) праця
- господарсько-побутова праця
- праця в природі (догляд за рослинами й тваринами)

Самообслуговування — перший вид праці, до якого залучають дітей. Це справжня праця, що полягає у догляді за своїм тілом, одягом, предметами побуту і триває протягом усього життя людини. Новітні технології здатні полегшити її, але замінити повною мірою не зможуть ніколи. Вмиватися, витирати ніс, розчісуватися, чистити зуби, стежити за своїм зовнішнім виглядом та речами дитина має сама. Привчати малюка до цього слід з першого року життя. Важка спочатку, згодом ця праця має стати звичною та щоденною для дитини.

Господарсько-побутова праця — другий, не менш важливий вид праці дітей. Загальновідомо, що дітей дошкільного віку характеризує здатність до наслідування і бажання діяти за прикладом дорослих. Уже з 2–3 років дитина із задоволенням тягнеться «допомогти» мамі накрити на стіл, помити посуд, підлогу, полити квіти. Їй хочеться і порізати ножем фрукти, і поліпити з бабусяю вареники, і розмішати тісто, і ще багато-багато чого. Нескінченну радість приносить дітям 4–5-річного віку миття посуду, кухонної раковини чи інших поверхонь за допомогою сучасних мийних засобів, що зберігають у яскравих упаковках, добре пахнуть, мають красивий вигляд, утворюють м'яку піну та ще й бульбашки!

Праця в природі — третій доступний вид праці для дитини дошкільного віку. Вона є найцікавішою для них, адже природа завжди є джерелом найяскравіших вражень для людини, а дитині надає змогу діяти не з простими предметами, а з живими об'єктами, що своїм станом реагують на її дії. Діти здатні доглядати за рослинами: кімнатними, садовими, городніми, а також за окремими домашніми і декоративними тваринами.

Художня праця — найрезультативніший вид праці, що доступний дітям старшого дошкільного віку. Він передбачає виготовлення дітьми різноманітних виробів з паперу, глини, тканини, рослинного та покидькового (*нитки, шматки тканини та ін.*) матеріалу тощо. За допомогою ножиць, ниток, голки, клею та інших матеріалів, що допомагають з'єднувати окремі частини у єдиний виріб, діти можуть виготовляти цікаві та красиві сувеніри для своїх близьких і знайомих (*вітальні листівки, шкатулки, саморобні іграшки*), предмети для ігор (*картонні меблі, килимок, рушничок для ляльки*), атрибути святкового оздоблення кімнати до свята: гірлянди, прапорці, сніжинки, ліхтарики тощо.

Діти із задоволенням виконують ручну працю, оскільки їх приваблює можливість діяти з різноманітними, яскравими і незвичними матеріалами, досліджувати, змінювати й перетворювати їх за своїм бажанням. Дитина почувається творцем, що стимулює її розумову та фізичну активність.

Залежно від віку дітей та їхніх індивідуальних особливостей ставлення до кожного виду праці у їхньому житті може бути різною. Ставлення дитини до праці значною мірою залежить від ставлення до неї дорослих, що перебувають поруч.

Методи і прийоми керівництва трудою діяльністю дошкільників

Трудове виховання є обов'язковим компонентом розвитку базових і творчих здібностей дітей, одним із найважливіших засобів формування культури міжособистісних стосунків. Завдання трудового виховання ускладнюються поступово, з урахуванням вікових можливостей і статевих особливостей дітей, їхнього інтересу до праці дорослих, бажання трудитися, рівня сформованості навичок елементарної трудової діяльності тощо.

Організуючи трудову діяльність дітей, повсякчас слід:

- наголошувати на суспільній значущості праці;
- стежити за тим, щоб усі види праці та їхній зміст відповідали віковим можливостям дітей;

- суворо дотримувати вимог безпеки, норм навантаження, не допускаючи перевантаження і перевтоми дітей;
- розширювати самостійність дітей;
- створювати сприятливу психологічну атмосферу;
- формувати у дітей доброзичливе ставлення до всіх учасників трудової діяльності, прагнення допомогти одне одному;
- спрямовувати увагу і зусилля дітей на якісне виконання трудових дій.

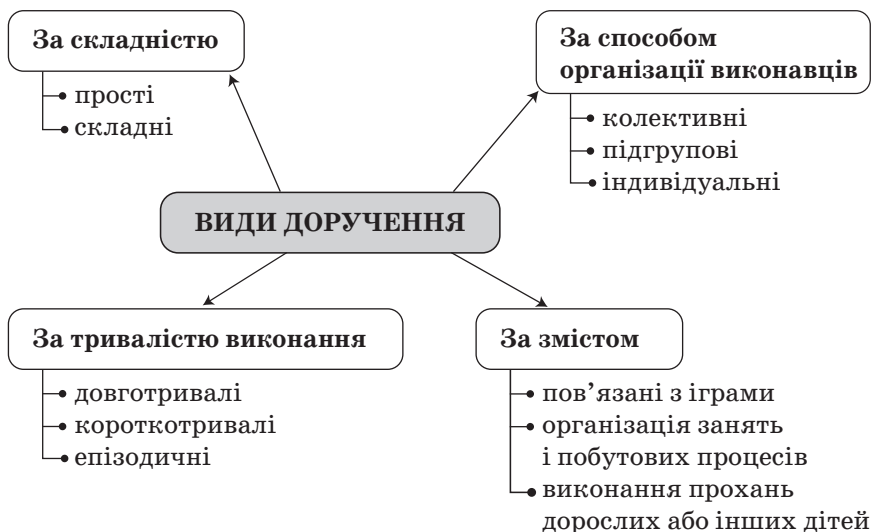
Найбільш ефективними є такі методи, як пояснення і показ. З успіхом використовуємо й ігрові ситуації, ігрові прийоми, заохочення, поетичні тексти, пісні, примовки тощо.

Форми трудової діяльності

Зазначені види організованої трудової діяльності реалізуються у таких організаційних формах освітньої роботи в закладі дошкільної освіти:

- трудові доручення;
- чергування;
- колективна праця.

Трудові доручення — найпоширеніша форма участі дітей у сильній трудовій діяльності. Сутність його полягає в тому, що на дитину покладають конкретне завдання, яке вона повинна виконати сама або з допомогою однолітків чи дорослого. Доручення використовують на кожному віковому етапі в усіх видах праці. Зазвичай діти отримують їх від дорослих.

Упродовж дня можна пропонувати дітям різні доручення.

Чергування — складніша порівняно з дорученнями форма організації праці, що полягає в систематичному виконанні дитиною трудових обов'язків упродовж певного часу. Чергування як більш складну форму організації праці, порівняно з дорученнями, запроваджують з II півріччя молодшої групи. З урахуванням вікових та індивідуальних можливостей дітей поступово залучають до чергувань у куточку живої природи, на заняттях, в їдальні, ігрових осередках та ін. На початковому етапі чергування організують як працю дітей, окреслену педагогом колом обов'язків та дій, а в подальшому дітей привчають самостійно домовлятися про розподіл завдань й нести спільну відповідальність за кінцевий результат.

Колективна праця — важливий засіб формування у дітей колективістських взаємин шляхом їх залучення до спільної роботи. Участь у колективній праці дає дітям змогу зрозуміти необхідність дотримання загальноприйнятих норм і правил взаємодії, формує націленість на успіх загальної справи, готовність підпорядковувати особисті бажання і наміри колективним цілям, допомагати іншим і за потреби звертатись по допомогу, задовольняє прагнення дитини до самовиявлення, самореалізації, самоствердження.

Колективну працю починають організовувати з дітьми молодшого дошкільного віку 1–2 рази на тиждень. У такий спосіб частіше організують господарсько-побутову, художню, працю у природі. Для колективної праці діти можуть бути організовані як фронтально (*всією групою*), так і підгрупами. Важливо враховувати індивідуальні особливості дітей, коли їх об'єднують для колективної праці. Зокрема, доцільно об'єднувати дітей високого рівня співробітництва, активних з однолітками низького рівня, які їм симпатизують, але більш пасивні у взаєминах, а у різновікових групах варто до колективу старших дошкільників залучати молодших за віком для взаємозбагачення життєвого досвіду дітей обох вікових категорій.

Для організованої трудової діяльності дітей у розпорядку життєдіяльності визначають зручний час: у ранкові та вечірні години, під час прогулянок у I та II половині дня, у періоди підготовки до прийому їжі, до та після занять, під час вільної діяльності між окремими режимними процесами та ін.

Види колективної праці

- Праця поруч
- Загальна праця
- Спільна праця

Праця поруч — форма організації трудової діяльності, за якої діти незалежно одне від одного одночасно виконують індивідуальні завдання. У процесі роботи поруч виникає безпосереднє спілкування, що часто спонукає дітей надати допомогу одне одному, створює сприятливі умови для виховання доброзичливих стосунків. Цей спосіб організації трудової діяльності є проміжним етапом до колективної праці.

Загальна праця — форма організації колективної діяльності дітей, що характеризують спільні мета і результат. Загалом трудовий процес розгортається як індивідуальний. Наприклад, дітям необхідно прибрати стелаж з іграшками. Для цього вони повинні виконати конкретні завдання: одна дитина витирає іграшки, друга — полицки, третя — лялькові меблі, а спільним результатом буде порядок на стелажі. Значущість кожного окремого результату і зв'язок його з іншими виявляється тільки після закінчення всього процесу діяльності.

Спільна праця — складний різновид колективної діяльності, що передбачає досягнення спільного результату шляхом виконання послідовних трудових дій над певним об'єктом, який переходить від одного учасника трудового процесу до іншого. Усі трудові дії при цьому мають певну завершеність (*наприклад, прибирання снігу на майданчику передбачає такі послідовні трудові дії, як згрібання, наповнення ящиків, перевезення*). Цей вид колективної праці використовують у старшому дошкільному віці, він потребує чіткої організації. Під керівництвом вихователя діти попередньо обговорюють суть і послідовність дій, з урахуванням складності трудових операцій визначають кількість учасників для кожної з них, розподіляють дії між учасниками, враховуючи їхні бажання і можливості.

ФОРМИ РОБОТИ З ПЕДАГОГАМИ ЩОДО ТРУДОВОГО ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ

Необхідною умовою зростання ефективності трудового виховання дітей є систематичне підвищення фахової кваліфікації педагогів дошкільників. З цією метою проводять і планують різні форми методичної роботи з педагогічним колективом в дошкільних закладах освіти: бесіди, консультації, майстер-класи, квести, колоквиуми, семінари, семінари-практикуми, конкурси, огляди-конкурси куточків природи, міні-міста, центрів самостійної діяльності.